

qui se sanctificat, ut Christo dignus habeatur, qui dixit: **Sancti estote, quoniam ego sanctus sum dominus deus uester** ¶ ¶ Salutant uos qui mecum sunt fratres. ¶ Salutatio fratrum solacium inuicem prestat, quasi imagines enim exhibet diuulforum. ¶ ¶ Salutant uos omnes sancti, maxime qui de Cæsaris domo sunt. ¶ Hos significat propensorem affectum habere circa eos, qui de domo Cæsaris sunt, istos & potiores supra memoratis ostendit fratribus, quia hos sanctos appellat. ¶ ¶ Gratia domini nostri Iesu Christi cum spiritu uestro. ¶ Quoniam de saluatoris persona quaestiones oriuntur, hic ut soliditatem in eo diuinitatis approbet, tuitionem gloriae eius spiritui nostro exoptat.

## **DIVI AM-**

BRO SII MEDIOLANENSIS EPISCO-

pi commentarij in epistolam beati Pauli

ad Colossenses.

¶ PRAEFATIO.

**C**olossenses pseudoapostoli euertere nitentur, ut post praedicationem Epaphrae, siue Archippi philosophicis disputationibus irretirent simplicitatem mentis eorum, ne spernerent rationes elementorum, quibus quasi gubernatur uita humana. Idcirco hos Apostolus hortatur per epistolam, & admonet ne alicui propter Christum aliquam esse spem putarent & deciperentur.

¶ CAPVT I.



**P**AVLVS Apostolus Christi Iesu per uoluntatem dei, & Timotheus frater, his qui sunt Colossis sanctis, & fidelibus fratribus in Christo Iesu gratia uobis & pax a deo patre nostro. ¶ Caput epistolae solito more scribit ad eos, in quo & sanctis & fidelibus & fratribus literas se ordinare prosequitur, quibus exoptat

Gf 3 tat

rat dei gratiam manere per Christū. ¶ Gratias agimus  
deo patri domini nostri Iesu Christi semper pro uobis  
orantes, audita fide uestra in Christo Iesu & dilectio-  
ne, quam habetis in omnes sanctos propter spem que re-  
posita est uobis in cælis, quam ante audistis in uerbo ue-  
ritatis euāgelii, quod peruenit ad uos, sicut & in uniuersum  
mundum.) Quoniam dignum habuit deus credere  
 istis filium suum, gratias ei refert in orationibus suis.  
 Deinde propter charitatem quam habebant in sanctos,  
 fidi quia pro hac spes firma est apud deum, qua remune-  
 raturus creditur credentes & diligentes se inuicē autore  
 Christo, cuius nomen peruenit ad omnes gentes, ut mul-  
 tiplicentur in fide eius. ¶ Et est fructificans & crescens,  
sicut & in uobis, ex qua die audistis & cognouistis gratiā  
dei in ueritate, prout didicistis ab Epaphra dilecto con-  
seruo nostro, qui est fidelis pro uobis minister Christi, q-  
eritā notā fecit nobis uestrā dilectionē in spiritu.) Exē-  
 plū cæterarū gentiū hos crescere, & fructū uitale facere,  
 alacri sermone prosequitur, ut ex eo quod dei gratiam  
 perceperunt proficerent, & numero & opere adiungen-  
 tes fidei suæ, qui fierēt fratres eorū in Christo. Exemplo  
 enim honorū operū illorū attracti sunt multi, teste illis  
 Epaphra, qui eis ministravit gratiam Christi uice Apo-  
 stoli, quam statim imbiberunt ut potū spiritalem in dñi  
 charitate, quæ non in carne est, sed in spiritu. ¶ Adcirco  
& nos ex qua die audiuius, nō cessamus pro uobis orā-  
tes & postulātes, ut impleamini agnitione uolūtatis eius  
in omni sapientia & intellectu spiritali, in hoc, ut ambu-  
letis digne deo ad omne placitum in omni opere bono.)  
 Audiens Apostolus deuotam, ac prōptā uolūtātē illorū  
 circa fidē Christi, orat pro eis, ut propensius agnita uo-  
 luntate dei, rationabili opere explerent deuotionē, quā  
 audita fide Christi didicerant, ne tam fida mentis ædifi-  
 catio & robur fidei, dum inconsulte aliquid imperite cō-  
 ficeret, laboris sui fructū amitteret. Hoc em̄ libēter acce-  
 pro fertur, qd deuoto sit animo & prudenter. ¶ Fructifi-  
cantes & crescentes in agnitione dei, in omni uirtute ro-



bur capientes secū dū potentiā gloriæ eius, in omnem patientiā & longanimitatē cū gaudio gratias agentes patri, qui uocauit uos in partē sortis sanctorū in lumine, & liberauit nos à potestate tenebrarū, & trāstulit in regnū filij charitatis suæ.) Incrementū operū eorū cū scientia uult fieri, ut non ignorent fidei suæ spem. Tunc em̄ firmi & stabiles sunt, si aduertant quæ pro fide promissa sunt, & quanta sit potentia gloriæ maiestatis dei in patientia, ut longa expectatione sustineat humanū genus, qd̄ in reuerentia sua non solū negligit creatorē, uerū persequit̄ amantes eum, ut & ipsi similiter patientes sint, ut supportēt, probra & maledicta infidelium, uel si illata fuerit pressura, expectātes iudiciū dei, nec dubitantes de eo, magis aut̄ gaudentes in promissa uita cū gratiarum actionibus deo, qui dignatus est aduocare & inducere gentes in promissionem Iudæorū, quæ est lumen æternū, id est ueritas perpetua. Liberati enim de cōditione tenebrarū, hoc est eruti de inferno, in quo tenebamur à diabolo tā ex proprio q̄ ex dilecto Adæ, qui est pater omnium peccantium, trāslati sumus per fidem in regnū cælestē filij dei, ut ostēderet nobis deus quo amore diligit nos, quando attollens nos de imo tartari, induxit in cælos cum uero filio suo. Iam enim omnes credentes, qui fixa mente deuoti sunt, exeuntes de seculo duce dextre partis angelo inducuntur in cælum, quod ante deuictam, mortem cōcessum non erat. In quo habemus redemptionem remissione peccatorum.) In huius filij sui regnum trāstulit nos deus, per quem nos redemit & manumisit. Remissio em̄ peccatorum liberos facit, ut liberati debitis, teneri obnoxij nō possint. Nā sine fide Christi nullus egressus de inferno est, q̄ obligatus peccatis, exire ianuas tartari non potest. Qui est imago dei inuisibilis.) Inuisibilis dei imago uisibilis esse nō potest, alioquin nec imago. Quod enim inuisibile est, pingi nō potest: nec enim uisibilis pot̄ inuisibilem uidere. Aut em̄ corpus est quod uidetur, aut figura, aut aliqua informata substantia, quam fert acies oculorum, totum tamen corpus est. Deus aut̄, qui ab his

omnibus alienus est, quomodo potest imaginem habere uisibilem? Sed ideo sic dicitur, ut talis filius intelligatur, qualis est pater: ut quia de ipso est, & nihil distat ab eo in diuinitate naturæ, imago eius dicat & forma, ne alius deus à perfidis crederetur, quamuis nomine ipso hoc cōtineatur. Ideo em̄ uerus dei filius dicitur, ut de ipso esse credatur. Sed propter malam intelligentiam etiam hoc additum est, ut imago eius dicatur, ut cum apparet, licet in figura humana, aut certe in igne, ut ad Moysen, non ipse pater intelligatur esse, sed filius: & per id quod imago eius dicitur, nihil ab eo distare credatur. Vnde dicit ad Philippum: Philippe qui me uidet, uidet & patrem: quomodo tu dicis: Ostende nobis patrem? Non credis, quia ego in patre & pater in me est: Hec est unitas & substantialitas patris & filij, ut inuicem sint, ut qui uidet filium, uideat & patrem. Nunc uideamus quomodo uisus sit filius, ut perinde intelligamus qua ratione Philippus uidendo filium, uideat & patrem. Intellectu certe opere diuinorum uiderunt filium, non carnalibus oculis. Quæ operatus est filius, dixit esse patris, ut unitatem uirtutis ostenderet. Eodem genere uisus est & à Iacob, unde nomen accepit Israël, id est homo uidens deū. Propter hoc ergo imago dictus est inuisibilis dei, ut ipse esse intelligeretur, qui per intellectum uisus est deus: patrem aut̄ nunquam ullo modo apparuisse, sicut dictum est in Euangelio: Deum nemo uidit unquam. ¶ Primogenitus uniuersæ creaturæ.) Ante omnem creaturam genitum filium nō creatum testatur, ut se cerneret natiuitatē eius à creaturæ factura. Et ut hoc penitus clarescat, subiecit. ¶ Quia in ipso condita sunt omnia in cælis & in terra, uisibilia & inuisibilia, siue throni, siue dominationes siue principatus, siue potestates, omnia per ipsum & in ipso condita sunt.) Non solum in eo magnificentum & gloriosum significat Christum, quia anteq̄ fierent omnia, natus est, sed & in ipso dicit omnia cōdita, hoc est, ut omnium potentia in eo esse credatur, & de eo perfecta dum omnia fiunt per ipsum, hoc est caput esse totius creaturæ, quia ab ipso

Ioan. 14

Ioan. 1



ipso ut sint esse cœperunt. Ideo autem quæ ab ipso facta sunt, per ipsum facta dicuntur, quia ad hoc natus est, ut faceret creaturam, hoc est fecisse in eo & per eum. **N**ec enim sibi nativitas sua proficit, sed nobis, quia nō eguit nasci, qui in his erat, quomodo sit unicus dei patris & filij, quomodo ipse nouit, quæ ingenita sunt dei patris. **E**rat em̄ in deo, qui processit de deo, ita ut unus esset deus: ac sic fit, ut neque diminutio sit patris, neq; profectus filij dum nascitur. **E**a ut apertius tradat quæ & quanta sit potentia filij, ostendit quæ per ipsum sint: id est, throni, dominationes, & principatus, ac potestates, ut perinde omnino minus nihil in eo esse credatur quàm est in patre. ¶ **¶ Et ipse est ante omnes.** Ante omnes sic est, quia hic solus de deo patre natus est, de ingenita utiq; substantia dei. **H**æc autem uirtute eius, quam per generationem habet à patre substituerunt, non ut communio eis substantiæ sit cum eo, sed ex nihilo nutu dei patris filio agente cœperunt. ¶ **¶ Et cuncta in ipso constant.** In ipso cōstāt quia sine eo nihil sunt. Nisi enim huic fuerint subdita, errore deuia, quasi perditioni fient obnoxia. ¶ **¶ Et ipse est caput corporis ecclesiæ.** Ecclesiæ caput est Christus, si tamen omnes unū sentiant cælestes & terreni, ut sint ecclesiæ, hoc est unius fidei. **S**i quo minus, truncati capite, hoc est, omnium corporum, totius corporis, id est, à creatore suo seiuncti, amētia quadam & uanitate bacchantur. ¶ **¶ Qui est principium primogenitus ex mortuis ut fiat in omnibus ipse primatū tenens.** Quoniā omnia p̄ ipsum sunt p̄ ipsum denuo negligētia q̄dā facta caduca reformanda fuerūt, ne ad iniuriā eius pertineret si opus eius per alterum instaauratum fuisset, ut quomodo ante omnes natus est, sic iterum ante omnes primus esset ex resurrectione mortuorum reddita pristina uita. **A**n̄te omnia enim natus est de deo, ut cuncta crearet quæ non erant: iterum autem accepta carne de uirgine natus est, ut peccatum quod ex uirgine **E**ua intrauerat in mundū aboleret. **N**atus ergo & mortuus resurrexit, ut quæ primum fecerat postea iterum recrearet, quia per errorem

fuerāt uelut mortua, ut semper in omni uita sit primus  
 & princeps. Quia in ipso complacuit omnem plenitudi-  
nem inhabitare. ) Plenitudo in ipso est & manet, quia  
 omnia potest semper, ut nihil exceptum sit quod nō per  
 eum possit præstari, ut & faceret & reformaret, & lapsa  
 erigeret & mortua uiuificaret. Vnde ait: Sicut habet pa-  
 ter uitam in semetipso, ita dedit & filio uitam habere in  
 semetipso. Sicut enim pater suscitatur mortuos & uiuificat  
 sic & filius quos uult uiuificat. Nec enim pater iudicat  
 quenquam, sed omne iudicium dedit filio. Quid tam iu-  
 stum, nisi ut horum quæ fecit per illum ipsi daret iudiciū  
 ut omnis plenitudo diuinitatis habitet in ipso, per id quod  
 diximus, omnem illum potestatem in se habere, hoc est,  
 deum esse perfectum, qui enim hæc omnia non habet nō  
 est deus. ¶ Et per eum reconciliare omnia in ipsum pa-  
cificans per sanguinem crucis eius, siue quæ in cælis sunt  
siue quæ in terra. ) Hoc est quod supra memorauimus, quia  
 ut ea omnia quæ fecit per illum restauraret, cum erro-  
 re quodam discrepare cœpissent ab inuicem nec non &  
 ab autore: Est enim adhuc error in carnalibus cælis, hu-  
 miliauit eum incarnando illum, ut homo factus ostende-  
 ret ac doceret, quomodo possint ea quæ in firmamento  
 sunt & super terram reconciliari creatori. Quod ut ad  
 perfectum perduceret occidi se passus est propter homi-  
 nes, ut quos apud superiores docuerat, exeuntes hinc à mor-  
 te secunda teneri non possint, ut doctrina eius fructum  
 haberet primæ institutionis, & omnia facta per ipsum  
 uiuerent in ipso quasi in autore, sicut Petrus fatetur in  
 Actis apostolorum. ¶ Et uos quondam alienatos &  
inimicos consiliorum eius in operibus iniquis: nunc au-  
tem recōciliatos in corpore carnis eius per mortem, ex-  
hibere uos sanctos & immaculatos & irreprehensos in  
conspectu suo. ) Quale donum dei sit erga gētes, memo-  
 rat: ut ostendat eos debitores, & quidem multum, in gra-  
 tiarum actionibus dei: qui cum inimici essent consiliorū  
 eius, quibus decreuit uisitare genus humanū per famulū suū  
 Moysen, cuius doctrinā & potestatem nō receperūt, deuoti  
 idolis

Ioan. 5



idolis suis: imò opibus iniqs, adorauerūt em̄ opa sua que fecerūt, misericordia aut̄ & p̄uidentiā dei requirit eos, ut gratuito dei gratiā cōsequerent, red eūtes ad eū in cōscientiā munda: ut in die iudiciū dū nihil erroris ueteris inueniretur in his, accorporarētur creatori suo, q̄ ut prodesset humano generi incarnatus homo factus est, ut in carne sua uinceret mortē. ¶ Siquidē perseveratis in fide fundati, stabiles & immobiles à spe Euangelij qd̄ audistis quod prædicatū est in uniuersa creatura quæ est sub cælo. Cuius factus sum ego Paulus minister, qui nunc gaudeo in passionibus pro uobis, ut suppleo reliquias pressurarum Christi in carne mea pro corpore eius, quod est ecclesia.) In tribulationibus quas patiebatur exultare se fatetur, quia profectum suum uidet in fide credentium. Non est enim inanis tribulatio, quando eum pro quo patitur acquirit ad uitam. Quas passiones Christo dicit inferri, cuius utique doctrinam persequuntur, ut perfidos grauer impietatis suæ crudelitate, & fidelibus dei prædicet charitatem, cuius nunc filius usque iniurias patitur pro nobis. Nunc igitur intelligi uult qua causa scribit ad eos, cum dicit: Si tamē perseveratis in fide fundati, ut scirent tunc prodesse sibi passionem Christi, si in accepta fide manerent. Idcirco enim omnipotentia magnitudinis quanta sit Christi, & quā infinita ab inītio declarauit, ut doceret in ipso solo spem ponendam, quia ipsius sunt om̄ia, & q̄a nihil sine ipso potest uiuere neq; in cælis neq; in terris. Ante omnes enim est & cūcta ī p̄si constant, quia in omnibus ipse primatum tenet, ut sit quis alicui elemētorum aut angelorum uel potestatum deuotum se debere esse putet, errare se sciat. Hic enim unus est filius dei, caput omnis principatus & principij, cuius Euangelium prædicatum est in toto mundo, incipiens à Moyse qui dixit Iudæis. Quia prophetam uobis fuscitabit dominus deus uester ex fratribus uestris, tanquam me ipsum audietis. Erit enim qui- cunque non audierit prophetam illum exterminabitur de plebe: Vnde dominus ait Iudæis: Quia Moyses de me

Deut. 18

Ioan. 5.

de me scripsit. Ita que hic unus audiendus est & colendus nec ad hunc æstimāndus est quisquam, quia qui caput tenet, reliquam partem subiectam habet. Nam qui se subiectis humiliat, totus errat, quia non tenens caput truncus est, ex quo totum corpus continetur ad uitam. ¶ Cuius factus sum ego minister secundum dispensationē dei, quæ data est mihi in uos, ad implendum uerbum dei in mysterio quod absconditum fuit à seculis seculorum & à generationibus.) Ministrum factum se esse Euangelij inter gētes à deo per Christum cum fiducia loquitur, ut mysterium cœptum à domino per idoneum, & efficacē seruum possit impleri, quod ignotū fuit à seculis. ¶ Nūc uero declaratum est sanctis eius, quibus uoluit deus demonstrare quæ sint diuinitē maiestatis mysterij dei in nationibus, quod est Christus in uobis spes glorię quē nos annunciamus.) Mysterium quod latuit à seculis modo reuelatum esse asserit, id est, tempore apostolorum ostēsum quia & gentes admittendæ essent sine circuncisione carnis ad fidem Christi, promissus erat Iudæis. Prius enim ante prædicationem fidei circuncidi mādatum est gentiles si uoluissent ad legem accedere: Nunc autem misericordia dei ita ut sunt, suscipi iussi sunt ad fidē. Quod indignum putabatur Iudæis, ut Christus in quo spes erat Iudæorum, etiam gentes participes faceret glorię suæ. ¶ Monentes omnē hominem & docentes in omni sapientia ut exhibeamus omnem hominē perfectum in Christo, in quo laboro certās secundum operationem ipsius quæ operatur in me uirtute.) Hanc dicit ueram esse sapientiam quę est in disciplina dominica cum agnoscutur Christus, quod se ipsum apostolus magna cura agere testatur, ut erudiens omnem hominem in hac sapientia, consummatum eum exhibeat deo in intellectu Christi, ut mysterium natiuitatis ex deo, & natiuitatis ex Maria, & totius operis eius cælestium & terrestriū assequit. Cuius rei certamen cōtra p̄fidios habere se loquitur, adiuantibus signis uirtutum ut per hæc uita infidelitatis comprimat. Qui enim uerbis subtilitate quadam diabolicæ